

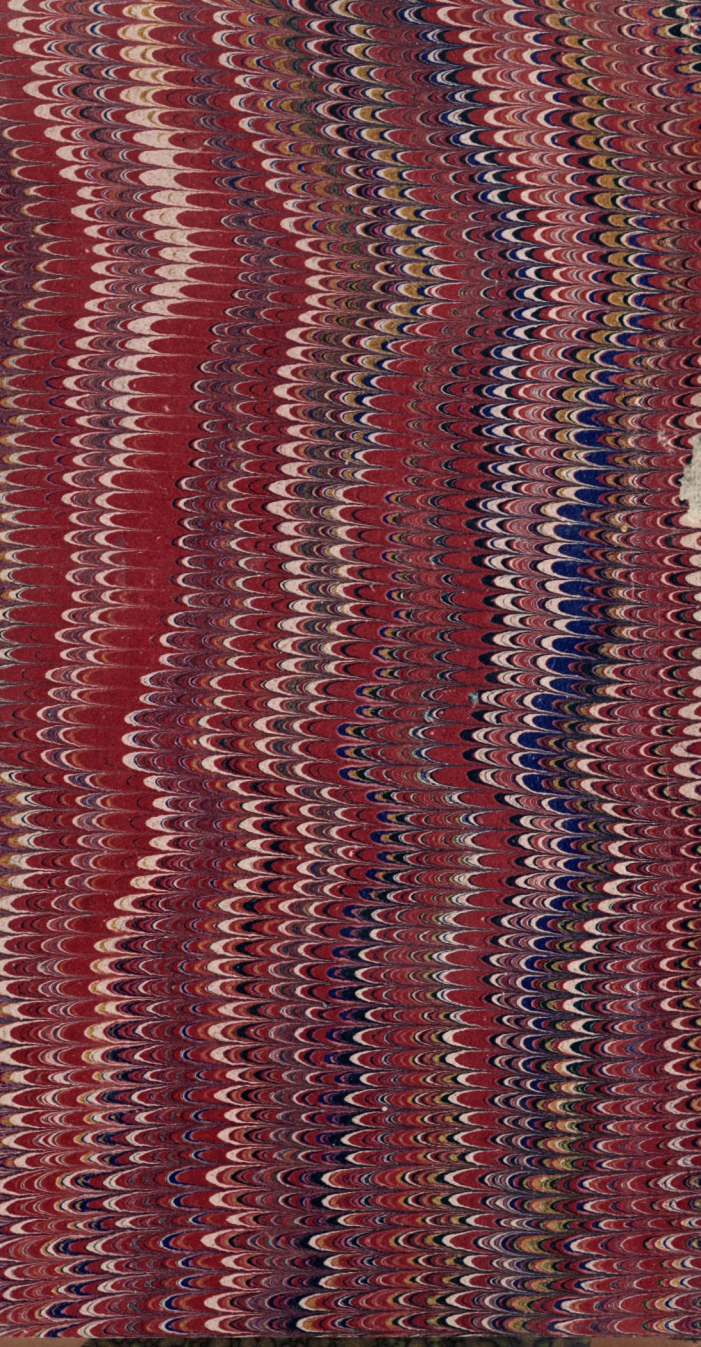
Rendelel
az
erdők
kezelesi
ről,

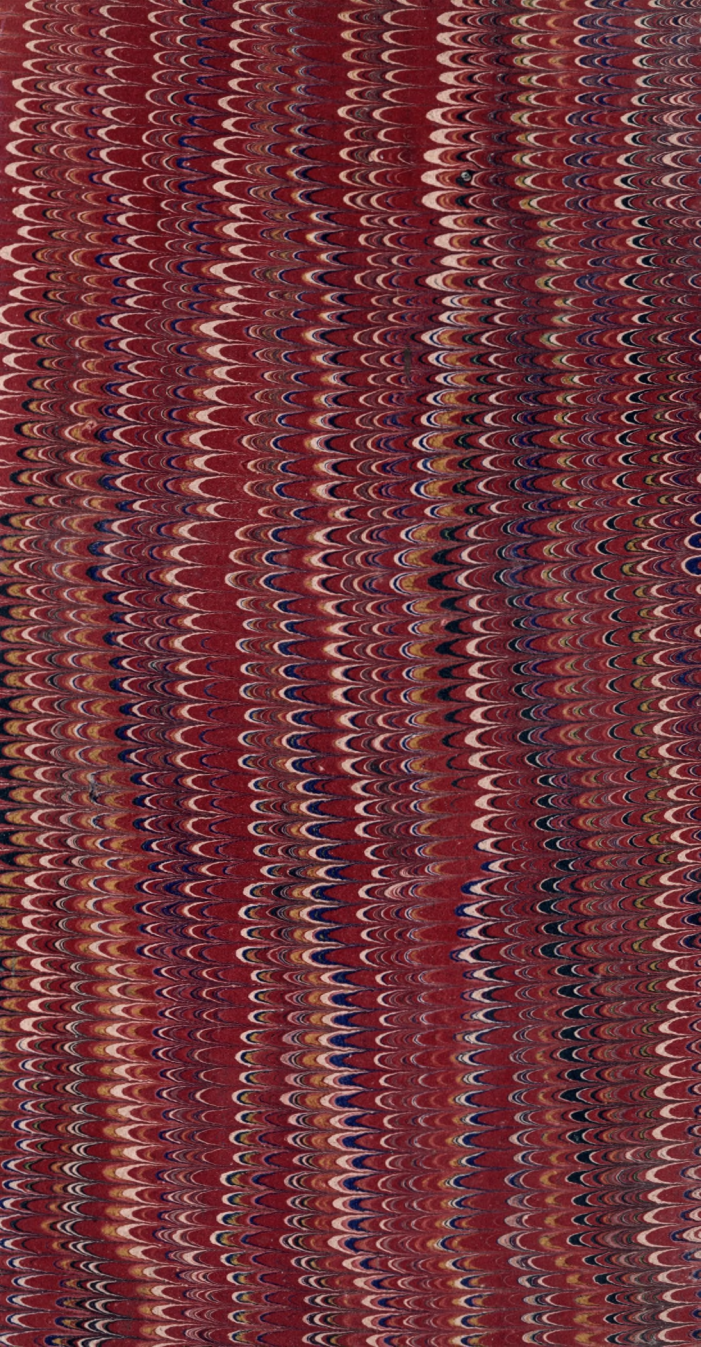
Pozsony
1770.

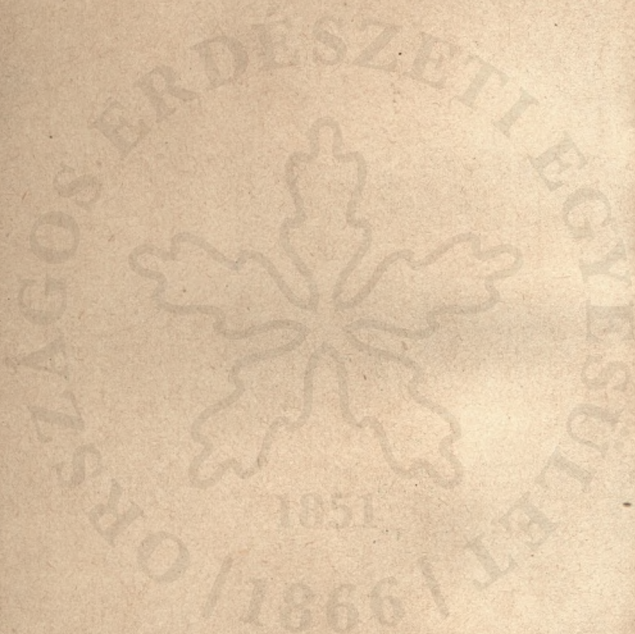

DK

82

nyvtár

2018

Rendelet
az erdők kezeléséről

1770.

Q. k. 125.

Utriusque Ordinis Sylvae

*Suxta hic descriptam methodum et Annorum seriem distributa in perpetua
tempore de Anno in Annum succidi durare que poterunt.*

*Frondosa
seu foliata
Nemora*

A' F Á K N A K,

É S

E R D Ö K N E K

NEVELÉSÉRŐL, ÉS MEG-
TARTÁSÁRÓL

V A L Ó

R E N D E L E S.

P O S O N Y B A N,

Nyomtatott, és találtatik

L A N D E R E R J A N O S M I H Á L Y N Á L.

1 7 7 0.

1851

1866 / 9987 /

Mi Maria Theresia Isten
Kegyelmébül Özvegy Ro-
mai Császárné, 's Magyar,
Cseh, Dalmatia, Horváth, és Sclavonia &c.
Országoknak Apostoli Királynéja, Austriá-
nak Fő Fejedelme; Burgundiának, Stayer,
Carinthia, Carniola, és Würtemberg
Hertzege, Habsburg, Flandria, Tyrolis,
és Goritiának Groffnéja &c.

Anyai kegyes gondvifelésünk, és Szor-
galmatosságunk, mellyet Kedves
Magyar - Országunk hafznainak, és a' Kö-
zönféges jónak elől - mozdittásához vifel-
tetünk, szüntelen eszünkben juttattja,
melly nagy, és hafznos dolog légyen az:
Ha az Erdők mindenkori jó, és virágzó
állapotban tartattnak, Káros ellenben, és
fölöttébb ártalmas, ha minden külömb-
ség nélkül vágottattván el-pufztúlnak. Ar-
ra való nézve fzükséges dolognak állítottuk
lenni, hogy ezen Országunkban - is az Er-

döknek vágáfaban, és azokkal való élésben jó rend-tartást tegyünk.

Mindennél tudva vagyon, melly nagy segítségére vagyon az embernek, és melly szükfégés 's- hafznos legyen, valamint a' magános, ugy a' közönfégés jonak is, az erdöknek meg-tartáfa; és hogy ez, nem tsak az épületekhez, a' mindennapi kenyérnek fütéséhez, az ételeknek és külfömbféle italoknak készittéfekez, az embernek világgal és meleggel való tápláláfhoz, és az emberi életnek más egyéb szükfégeihez és segítségéhez; hanem még a' Só, vas, és más egyéb értz és kénköves bányákhoz, és annyi fok miveknek és mesterségeknek folytatáfhoz és üzéséhez tellyességgel meg-kivántaffék.

De mindazon-által a' mindennapi tapasztalás meg-bizonyittya, hogy az Ország-nak ezen meg-betsülhetetlen kintse igen kevésre betsültetik, és annak meg-tartáfvál nem fokot gondolnak; ugy hogy az er-

dök

dök és berkek vagy tékozló módon vágat-
tatnak, vagy pedig tellyefféggel ki-irtat-
ván, némelly helyeken nagy szölö-hegyek-
ké, némellyeken pedig, hafzontalan pufz-
tává válnak; azoknak jövendő nevelékek-
kel, és szaporittáfokkal semmit nem gon-
dolnak, el-annyira, hogy, hogyha vala-
melly rend-tartásnak bé-hozásával, és
mind a' különös szükfégre, mind pedig a'
közönséges hafzonra való fa-vágásnak bizo-
nyos mérték szabásával, azon káros és ele-
gyes pufztitásnak véget nem vetünk, és
azt regulára nem szabjuk; félnünk kell,
ne talantán az egész Ország, azokon
a' helyeken-is, a' mellyek még erdökkel bő-
velkednek, jövendőre a' fának szükségét
lássa és szenvedje.

Hogy azért ezen közönséges roszsz-
nak és fogyatkozásnak idején-korán elejét
vegyük, és az utánnunk való maradékunk-
nak hafznáról-is, előre gondot vifeljünk;
ezen erdök meg-tartásának, és fa-vágásnak

szabott rendit ki-hirdetni vagy publicálni akartuk és el-végeztük; melly által a' földes Uraknak igaz és törvény való jussokból és az ö jofzágokkal való szabad élésnek, és hafzon vévésnek Prærogatívájokból, femmit nem akarunk el-húzni, vagy öket, azokban, ezen rendelésnek helyes meg-tartása-által meg-gátolni nem akarjuk; hanem, mivel ezen erdöknek meg-tartását, nem tsak a' közönséges szükség, hanem a' magános hafzon-is meg-kivánnya; azokat kiváltképpen fel-ferkentení akarjuk, hogy önnön magok-is, a' kik azon kívül-is az ö jofzágokon lévő erdökre vigyázni és gondot viselni, a' mi Országunknak minden Vármegyeinek Tisztjei pedig, a' közönséges jóra, vigyázással lenni, tartoznak, másfoknak, az önnön magok javokért, és a' közönséges hafzonért, jó-példával elől-menyenek, és azon igyekezzenek, hogy ezen jelen-lévő szabott rend, a' mint az Ország-nak külömb-féle helyei engedik és kívánnyák, az ö jofzágokban-is mennél hamarébb be-hozattaffék.

Ez

Ez az egész munka, és az erdők megtartása felől való hasznos rendelés, ezen két-kiváltképpen való vigyázásra méltó Részekben áll. t. i. Mitsoda rendel

Először: vágattassék a' nagy, vén, felnyött erdő? Másodsor; Mi-módon nevelteffenek a' fiatal fák, és uj-növések, vagy erdők? és így, miképpen rendelteffék és osztassék-el minden Esztendőkre a' favágás? Ezen végre

1. Mind a' nagy, mind pedig a' kisebb erdők, helyes itélettel és tapasztalással jól meg-visgáltassanak, főt ha lehetőleges, a' Geometria, vagy a' föld-mérésnek tudománnya, vagy a' lépéseknek száma, vagy pedig más egyéb hasonló mód szerint meg-méretteffenek; és a' fáknek természete 's-indulattya, és nemei meg-esmérteffenek, és próbálást kell-tenni, mennyi fát lehet azokban vágni, e' szerint az után minden Esztendőre bizonyos öl-fáknak és faragni való fáknek szá-

ma rendeltessék; miglen az Esztendöknek forgások alatt, az erdöknek ugyan azon része, a' melly leg-elföben le-vágattatott, ugy fel-nyött, hogy ismét fejsze alá való legyen; és így az utolsó helynek ki-vágása után, a' fa-vágást, ismét ott, a' hol leg-elföben, el-kezdvén, az, az erdöknek több részeiben-is, az Esztendök szerint, mindenkor folytattassék; a' mint ez a' végen lévő fenyves és leveles erdöknek képekből és le-rajzolásokból ki-tetfzik.

2. Meg-kell jegyezni, mennyi idő kivántatik a' fának fel-növéféhez. t. i.

A leveles fák.

A' tölgy vagy cser fa nyöl mintegy	-
- - - - -	200. Esztendeig
A' juhar vagy Platanus fa	- - 100. 150.
A' Bik-fa hogy nagyra és vastagra nőjön	
a' kövér földön	- - - - 120.
a' sovány földön	- - - - 150.
A' nyár-fa, hárs-fa, szil-fa, 30 Esztendőtől fogva	- - - - - 40.
	A' nyir-

- A' nyir-fa nedves helyen - - - - 30.
 a' hegyeken 40. Esztendőtől fogva - 50.
 A' füz-fa 20. Esztendőtül fogva - - 30.
 Az eger-fa 40. Esztendőtül fogva - 50.

A fenyves-fák.

A' jegenye fa és fenyő-fa az ö nemeivel együtt 80-és 100. Esztendő alatt.

3. Jóllehet a' fáknek nemei és külömbfégi szerint, fel-jegyezettett az azoknak helyes fel-növéseknek ideje, és némelly szükekre, a' vén tölgy és egyéb erős fák kivántatnak; mindazáltal a' tűzfáknek elég lészzen

a' 30. vagy 40. Esztendős Tölgy fa erdő.

a' 25 vagy 30 - - - - bik, Juhar vagy Platanus erdő.

a' 20 - - - - Jegenye, fenyő és efféle erdő.

a' 15 - - - - Nyár-fa, Nyir-fa, Szil-vagy Eger-fa erdő.

a' 10 - - - - Füz-fa és ehez hasonló lágy fa erdő.

Söt ha a' füz-fa fel-nyött, minden harmadik Esztendőben le-lehet annak ágait vagdalni.

Mind azáltal meg-kell jegyezni; hogy ezen fáknak fel-jegyzett idejét, nem kell egy szoros és meg-tsalhatatlan regulának tartani; mert a' helynek és a' földnek minémüfége fokot meg-változtat; azomban a' helyeknek környül álló dolgai, és a' fáknak hamar vagy kéfőbb növéfenek meg-tapasztalása, minden erdő-Gondvifelőket és azoknak Urait meg-tanit, melyik idő-béli fák rendelteffenek a' szükség-re, és hány Esztendőre keljen az erdőt osztani.

4. Minthogy a' vén fák, ha le-vá-gattatnak, egy könnyen új növést nem hajtának, azért az olly helyeken kiváltképpen, a' hol a' fa fogyatkozásban vagyon, a' fának törfoke és töve gyökereftől együtt ki-áfattaffék a' földből, és annak helyében a' puha, és a' gyökérnek ki-áfása által meg-hányt

hányt földben, egynéhány makkok vet-
teffenek, és földel bé-takartassanak.

5. Hogy pediglen más egyéb szük-
fégekről-is gondot viseljenek; mindenkor,
midön az erdőnek arra az esztendőre ren-
delt része ki-vágattatik, az épületre való-
fak, mellyek egyenesen nőnek, és nintsen
fok tsómojok vagy ágok, mint egy min-
denkori erdőnek meg-hagyattassanak, az
az a' tűzre le-ne vágattassanak, és a' ke-
ményebb fáknak nemei, mellyek a' Mol-
nároknak, Bognároknak, Asztalosoknak,
Kép - metzőknek vagy faragóknak és
más hasonló mester-embereknek alkalma-
toffak, a' tűz fákkal együtt le-ne vágat-
tassanak, hanem az elől számlált szükfégek-
re azokat meg-tartván, drágább és a' földes
Uraknak hasznosabb árron el-adattassanak.

6. A' faragáshoz való fáknak elég-
lészen, ha 1600, egész Bétfi ölnyi földön,
16. szál fák meg-hagyattatnak, mellyekkel
a' következő Esztendőbéli fa-vágásig
be-

be-kell érni; ezek pedig a' mennyire lehet, völgyes és alacson helyeken válfasztassanak - ki, hogy az ö árnyékjokkal, más fákat a' növésben meg-ne akadályoztassanak, és a' fzeleknek háborgatáfoktól annál mentesebbek legyenek. A' hol pedig puha-fák vagynak, azokat gyakrabban, és ugyan 40. Efsztendő alatt kétszer, háromszor - is le - kell vagdálni, rész szerint azért, hogy nagyobb haszna léfzen, rész szerint pedig, mivel a' vén gyöker nem olly könnyen, és nem olly gazdagon tsemetézik, és uj ágokat nem erefzt. Például lehet a' Nyár és a' fűzfafa, melly három Efsztendő alatt, a' vastagfágban három és több hüvelknyit-is nőnek a' kövér földben; melly fák nemeinek levágott agai, ha akkor, minekelötte a' héjja még fima és nem görtsös, egy fél-láb nyomnyira a' földben áfottattnak, megereednek és zöldellenek, és így a' le-nyefett vastagabb ágokat más helyre lehet ültetni, és a' fűzfafa erdöt fzapórittani.

7. A' tavaszi és nyári szükfégekre rendeltetett fák, télen nem csak meg-vágattassanak, és ölemben öfzve rakattassanak; hanem Böjt más havának végéig, vagy Sz. György havának közepéig, az erdökből ki-is hordattassanak, hogy ekképpen az erdök ezen hónapoktól fogva, a' Kis Afzfzony havának egész végéig, mintegy bé-zárva legyenek és nyugodjanak, hogy mindjárt a' tavasznak elején, és tovább, az ö nemek 's külömbfégék fzerint ki-hajtani és zöldelleni kezdö fának gyenge ágai-ban, a' fzekerek és vonyó marhák által kár ne tétessék.

8. A' le-vágott erdőnek részében, hat Esztendő mulván a' fák az ö tövöknél és gyökereknél ki-növö ágoktól, szorgalmatosan meg-tisztogattassanak, hogy annál jobban nöheffenek.

Mindazáltal vigyázni kell, hogy maga a' fa, a' fejfzével meg-ne férteffék, vagy a' fának törfökéből ki-nyött ágak el-ne
vá-

vágattassanak; hanem csak az olyan vész-
szök és tsemeték, mellyek éppen a' fa gyö-
keréről ki-növén, a' föld színén el-terjed-
nek, és soha egyeneffen fel-nem állanak,
ellenben a' nevedékeny fának erejét igen
el-vezik.

9. A' hol a' fa szükebben vagyon, ott
azt fűrészelni kell darabokra, és a' fejszé-
vel nem kell vágni, hanem csak hafogatni.

10. A' le-vágott fáknak ágai és hegyei,
héjában el-ne vetteffenek, hanem kötések-
ben és kévékben kötetteffenek, és így kivált-
képpen minekutánna meg-száradtak, jó
hafzonra lesznek.

11. Hogy a' nagy-fák, midön le-vá-
gattatnak, az ö dülésekkel a' nevedékeny
fiatal-fákban kárt ne tegyenek, tehát a' le-
döntést úgy kell intézni, hogy a' le-vágott
fa arra essék, a' merre a' gyenge nevedé-
keny fák igen ritkán vagynak, és az olly
dülő fa, a' hirtelen, sebes és káros esés-
től, lántzokkal, és a' 20^{dik}. tikkelyben
le-

le-iratott más egyéb eszközökkel megtartóztassék, és igazgattassék; vagy pedig tanátsoffabb, hogy az ilyen nagy fák-is, akkor és ott vágattassanak-le, a' hol, és a' midön a' rendelt mód szerint a' fa-vágás vagon, vagy az Esztendöknek rendi szerint ismét elől-jön.

12. Az erdők annyi Esztendökre osztassanak-el, a' mennyiek a' fáknek növéféhez a' fellyebb meg-jegyzett mód szerint kivántatnak, és előbb egy rész fe vágatassék, hanem csak akkor, mikor a' for reá kerül.

13. Azért a' szorgalmatos Tiszt-tartók, és az erdöknek Urai, 's- azoknak Gondvifelői, egy ugyan ezen végre rendelt könyvben, valamint az Esztendönként vágatandó öl-fáknek számát, ugy azon rendet-is, a' melly szerint az el-osztott erdöket vágatani kell, bé-irják, és a' külömbféle Mesterfégekhez faragásokhoz, Edényekhez és kerekéhez szükséges ke-
mény

mény fáknak fokaságát-is, azoknak állapot-
jok és nemeik fzerint fel-jegyezzék.

14. Szorgalmatoffan kell arra-is vi-
gyázni, hogy a' Mester embereknek, az
erdőnek azon részén kívül, melly arra az
Eszkendőre rendeltetett más Eszkendők-
re rendelt részeiben, az elől számlált fara-
gó-fáknak nemeit vágni, meg - ne enged-
teffék; hanem mind azok a' rendelt Esz-
kendőre meg-tartattassanak; ki-vévén azt,
hogy ha talán máfutt-is, az erdőnek több
részeiben, vagy a' széltől, vagy pedig
más okból le dült fák találkoznának.

15. A' tüzre olly fák vitetteffenek,
mellyek vagy görbék, vagy tsomoffak,
és az épületre vagy más egyéb szükség-
re alkalmatlanok; az egyenessek pedig,
kiváltképpen a' Jegenye és fenyő fák, és
egyéb effélék, nagyobb haszonra, ugy-
mint deszkákra, Sendelyekre, Gerendák-
ra, és más szükségekre fordittassanak, és
meg-

meg-tartattassanak. Azért különös vigyázással kell lenni, hogy az olyan fák, a melyek külömbféle Mester embereknek, Molnároknak t. i. kép faragóknak, Esztergálosoknak, Afzталosoknak, Kádároknak 's. a'. t. alkalmatosok, azok, a' tűz-fákkal öfzve ne keverteffenek; ellenben a' tűz fák közül el-ne maradjanak a' görbe és tšomos fák, a' melyek mennél nehezebben vágattatnak, annál könnyebben el-hagyattatnak a' fá-vágóktól, és az utánnel-rodhatnak.

16. Az erdők meg-tartásának kiváltképpen való regulája pedig ebben áll; hogy a' fák ide 's tova, elegyeffen, minden rend és választás nélkül ne-vágattassanak; hanem a' rend szzerint való vágás, szálról, szálra jól meg-tartattassék, és a' fa-vágók vigyázzanak, hogy valamelly hafzontalan vén fát azért, mivelhogy nehezen lehet vágni és hasogatni, abban ne hagyják, hanem minden tűzre való fákat,

azokon kívül, a' mellyek az épületre vagy magnak meg-tartatnak és nevelkednek, törököftől, vagy tövöftől és hulladék agai-val együtt öfzve vagdaljanak, és azokat öl-számban rakják; a' fejszét pedig vagy a' fűrész, ne magasra, hanem éppen a' fának tövire tegyék, hogy a' mennyiben lehet, a' le-vágott fának tuskója, a' földel meg-egyezzen; ezen Esztendöknek rendre való bizonyos el-öfztást pedig, nem kell érteni az erdöknek azon kitsiny részeiről, mellyeket talan a' Nemefek az ö Curiájokhoz, vagy pedig a' lakofok az ö helységekhez valahol ki-választottak; mindazáltal ezek-is, a' földes Uraknak hírével, az azon Esztendöbéli szükségekre tartozó fákat, télen, midön a' gyenge fák hóval bé-borítottak, és a' nagy fának dülések által olly könnyen meg-nem fértődnek, vágni és el-hordani igyekezzenek, meg-jegyezvén erre nézve-is a' 43. tikkelyt.

17. Először, mindenütt a' mennyire lehet, a' le-dült, száraz, itt 's amott fekvő, vagy már régen le-vágattatott fák hafzonra fordittassanak, öfzve vagdaltassanak, és ki-hordattassanak, és így az erdők ezektől, és mas egyéb hafzontalan tsemetéktől, mellyek a' barmoknak legeltetések-is (a' hol az erdőnek ideje és állapotja meg-engedi) nagyon akadályoztatják, meg-tisztogattassanak, és az után kell az élő fákra a' fellyebb meg-irt mód szerint a' fejszét tenni; a' fának fel-darabolásában pedig, a' vágott fáknak bizonyos mértékjét, és a' Láb nyomoknak egyenlőségét meg-kell tartani; hogy annál helyeffebben és egyenlőképpen leheffen azokat öl szárokra rakni, és hogy az Esztendőnként le-vágott fáknak számat és fokaságát annál jobban meg-leheffen tudni, és fel-jegyezni.

Hogyha pedig a' fejsze helyett fűrész-fel élnének, mind a' munka könnyebb,

mind pedig a' fákkal való gazdálkodás jobb lenne, mert midön a' fa fejszével vágatik, fok el-vész abból hijában, a' forgátsoknak el-hullása által.

18. A bognároknak, a' rendelt vágó erdön kívül, a' távol lévő, és fél-fele rejtett erdőkön, tsak azért fe tanátfos a' fa-vágásra szabadságot adni, mivel szem előtt nem lévén, arra jó alkalmatosságot nyerének, hogy a' fáknak törsökét és ágait el-rejtsék, főt a' nagy darab fákat-is titkon el-vigyék.

19. Nem parantsoltatik itt ugyan, melyik részérül az Erdőnek kellessék el-kezdeni az rendelt fa-vágás, mert ez a' földes Uraknak szabad ítéletektől és tetfzésektől, és az okos gazdaságtól, és a' tiszteknek igazgatásoktól és választásoktól függ; mindazonáltal az okosság javasolja, hogy a' rendelt fa-vágás ott kezdődjék, a' hol a' fejsze alá leg-alkalmatoffabb fák találtnak,

nak, vagy a' hol a' fzelek azokat nagyon érik, a' romláshoz közelgetnek, vagy pedig a' határoknak végén lévén, könnyen el-lopattathatnak, allattomban le-vágattathatnak, vagy a' fzfomzfédoktól titkon el-vitettethetnek; közönségesen pedig arra kell vigyázni, hogy előbb a' távol, azután pedig a' közel lévő erdők vágattassanak, hogy amazokban, a' dült és fekvő fák el-ne rohdadjanak, és hafzontalanul el-ne veszfzenek, ezek pedig, hogy minden történetben és fzfükségben a' földes Uraknak készen legyenek, és megtartattassanak.

20. Hogy ha az új erdő már elég fűrűre nyött, és a' magnak való fák meg-hagyása nélkül nem fzfükölködik; tehát mind ezek, mind pedig az épületre, vagy más egyéb fzfükségre, a' 15. tzikkely fzerint, a' vágó erdőben, a' következő Eszten-dökre meg-hagyatott fák, ha már annyira meg-erősödtek, hogy már lassan lassan

nagy és vastag ágokat nevelnek, és terjesztenek, hogy azzal a' nevedékeny erdőnek és a' fiatal fáknak ártalmakra vagy-
nak, le - vágattassanak ugyan, mindazáltal
előbb meg - nyefettessenek, hogy az ő
dülésekkel a' gyenge fákban kárt ne tegye-
nek; és hogy a' le-vágandó fa, arra, a'
merre a' fa-vágó akarja, düljön-le, ezzel az
okossággal kell élni; hogy először a' felől,
a' melly felé a' fának esni kell, az a' fej-
szével bé-vagdaltassék, és oda egy fa ék
üttesék; az után más felől, annak elle-
nében, a' fa bé-füréfszeltessék; így léfzen,
hogy minekutanna a' füréfsz után vas ékek
verettetnének, a' fának fullya arra nehez-
kedik, a' hol előbb a' fejszével bé - vag-
daltatott, és arra dül-le; azután lántzok-
kal és kötelekkel - is, a' mint más helye-
ken szokásban vagyon, és a' II^{dik} tzikkely-
ben említettett, a' felé huzattassék, és
igazgattassék; a' vágott fa pedig a' Sürü-
bül, hamar ki-hordattassék, hogy tavasz-
szal

szal és nyáron, a' gyenge fák és ágok a' fzekerektől és barmoktól meg-ne rongáltaffanak.

Ha pedig az alattson bokrok és ágok 's tsemeték, a' marháktól ugy el-rágattattanak, hogy keveset vagy éppen semmit sem nyöhetnek, tehát inkább ki-vágattaffanak, és tsemekben köttetteffenek, az el-rágott tsemeték, hogy így a' gyökerektől ifmét ujj-növéllel meg-ujjittathaffanak, és nevelkedheffenek.

21. A' hol a' fának szüksége vagyon, és olly pufzta helyek találatnak, a' melyek sem szánto-földeknek, sem szölő hegyeknek nem alkalmatosfak, azok, ha a' hely meg-engedi, meg-szántaaffanak, más külömben pedig, kapával meg-ásottaaffanak, és a' fának magjaival, olly-formán mint a' ro'ssal bé-vetteffenek, és bé-boronáltaffanak; A' tser és bik fa makkok pedig egynéhány hüvelykekkal mélylyeb-

ben áfottaflanak a' földben, hogy azokat a' vadak, vagy Barmok vagy a' Madarak meg-ne egyék. A' leveles fáknak nevei többnyire mind kövér földet fzeretnek; mivel a' gyökerek mélyebben nyöl-le a' földben, és tápláló nedvességet ott keresnek; A' fenyves fák pedig a' sovány földben-is egyáránt nyönek; minémü tulajdonsága légyen pedig, mindennémü mag-nak, és mitsoda időben vetteffék-el, alább az 54 tzikkelyben meg-mondatik.

22. Jól-lehet pedig ez a' közönséges regula: hogy a' melly hegyen vagy erdön kezdődik a' rendelt fa-vágás, ugyan azon tovább-is Esztendörül Esztendöre folytattaffék; mindazonáltal, ha más helyeken a' vén és ki-terjedt fák az ö árnyékokkal és el-fzélyedt ágakkal a' fiatal fákon akadályoskodnak, inkább az előbbi 20^{dik} tzikkelyben le-irt vigyázással ki-vágattassanak. Az után az illyen fáknak derekaikból, és a' dült és száraz fáknak törsokeikből,

Szö-

Szölő karok, Sendelyek, és egyéb ezekhez hasonló eszközök hasznosan tsináltathatnak. Az ilyen fáknek vévöivel pedig ugy kell meg-egyezni, hogy azoknak az ágait és bogjait, és fa törfököket, más egyéb ott fekvő fákkal együtt, azoknak - is illendő árat meg-adván, darabokra vagdalni, öl-fzámban rakni, és kötésefben kötni tartozzanak.

23. A' kik az Erdöknek hasznán kívül, azoknak szépségében-is gyönyörködnek, és valamelly erdöt ugy akarnak rendelni és nevelni, mint a' kertbéli járások, rendel; azok bik és cfer fákat rendiben ültessenek, meg-tartván a' bizonyos mértéket, és a' fák között lévő köznek egyenlőségét; mind azon által még azon ültetett Bik és Cfer fák illendő magasságra fel-nönek, és meg-erősödnek, más-féle fákat-is ültessenek azok közében, hogv ezeknek fürüsége miatt, amazok, a' fzeleknek háborgatáfitúl meg-menekedvén,

annál jobban és egyenesebben nyöhef-
fenek.

24. A' hol pedig vagy a' helységnek lakofitól, vagy pedig a' határos szomszédoktól, az erdők annyira el-pusztittattának, hogy már most azok tsak puszta és üres helyek, és nem méltók, hogy erdőnek nevezteffenek, ott a' hátra maradott fák-is le-vágattassanak, és ha az olyan helyen a' fa fogyatkozásban lészzen, 's a' jó gazdaság magával hozza, tehát ott, a' fellyebb meg-irt mód szerint, uj erdő plántáltassék, és ültetteffék.

25. Az ujj nevedékeny erdőnek megtartása, kiváltképpen-való vigyázást kíván; hogy az ujj szekér és gyalog utak által el-ne pusztittassék, hanem a' régi utak meg-tartattassanak; a' barmoknak pedig, kiváltképpen a' ketskeknek legeltetések-től (mellyeknek rágások az erdőknek igen károsak és ártalmasak, és azért minden

Várme-

Vármegye Tisztjei mindenképpen azon igyekezzenek, hogy azok az erdöktől el-tiltattassanak) leg-alább 10 Efztendeig szorgalmatossan meg-örizteffenek; addig t. i. miglen a' nevedékeny erdő a' tövinél alatt lévő ágoktól meg-tisztittatván, olly magasra nem nyött, hogy a' szarvas mar-ha a' zöld ágokat nyelvével el-nem érhe-ti, és le-nem haraphattya.

26. Minthogy némelly helyeken szo-kásban vagyon, hogy a' marhákat leveles ágokkal teleltetik-ki; ez ugyan mint az er-döknek káros, és e' jelen lévő rendelés ellen lévő dolog, kemény büntetés alatt meg-tiltatik; mind az által, hogy a' lako-fok, vagy pedig az erdöknek Urai ettől a' hafzontól tellyefféggel meg-ne fosztaf-sanak; tehát fűz, nyár és illy némü egyéb hamar nyölo fákat, a' kertek mel-lé és más alkalmas helyeken ülteffenek, hogy a' barmoknak téli elefégekre el-vag-dalt ágokat azok ismét ki-hajtyák.

27. Hogy

27. Hogy pedig a' hegyeknek és az erdőknek földes Urai, az ö igaz jövedelmektől valami módon meg-ne fosztattassanak, avagy ezekben valamely rövidséget ne-fzenvedjenek; az-is meg-lehet, hogy valamint eddig, az ö szabad rendelések szerint, meg-tartván egyéb eránt az ö alatta valóikra, (jobbágyaikra) nézve az Uraság erdejében a' 6.^{xron} alól lévő taxát, a' makkot más idegeneknek, a' meg-egyezés szerint illendő áron ki-bélölhetik, tsak hogy a' fiatal erdőnek nevelésében az által kár ne tétetteffék.

Továbbá az uj Erdőknek nevelésében meg-kell jegyezni.

28. A' nyir és egyéb hafonló vefzföknek 's poznáknak le-vágásával, mellyek abrintfoknak, lajtorjáknak, szekér oldaloknak, és egyéb Bognároknak vagy Kádároknak szükségeire szolgálnak, okofan kell-banni, hogy a' mint fellyebb

meg-

meg-mondatott, a' fzekér és gyalog-utak ezeknek ki-hordásával meg-ne fzaporitaffanak, hanem a' fürüböl a' hol vágattattak ki-húzataffanak az ilyen poznák, vagy pedig azokat, kiváltképpen a' vastagjabbakat addig le-nem kell vágni, mig a' fiatal Cser vagy Bik-fák olly nagyra és erősre nem nyöttenek, hogy a' le-vágott és le-dülő Nyir-fával meg-egyezvén, vagy azt fellyül halladván annak férelem nélkül ellent álhat.

29. A' Bik vagy fehyö, bognároknak való nagyobb poznáknak, ugy fzingtén az épületekhez való létzeknek le-vágása, egyedül tsak abban az erdőnek részében engedtéssék-meg, a' melly arra az Eszten-döre rendeltetett, és ebben a' dologban hafznos léfzen, ha, minekelötte a' nagy fák le-vagáttatnának, ezek előbb ki-vagattatnak és jó helyre el-rakattatnak.

30. A' Sendelyekre , fzőlö karókra , és ezekhez hafonló egyéb szükségekre rendeltetett fák - is , fzingtén ugy a' tüz-fa előtt vagattaffanak-ki.

31. Tudva vagyon : hogy a' Jobbágyok , a' fzingtő földeknek , réteeknek és füves kerteknek kerittéfekekre , a' helységnek , vagy az Uraságnak erdejéből - is , minden efsztendőben , mind a' fiatal , mind pedig a' vén-fáknak elegyeffen néki éfvén , fokakat és nagy bőséggel le - vagdalanak ; azért a' mi kegyelmes Királyi akaratunk ez , hogy az olyan élő fák , a' mellyek még tovább és magassabban nőnek , és könnyen el-adattathatnak , az illyen kerittéfekektől , keményen meg-tiltaffanak ; és az illy kerittéfeke tsak az olyan helyeken engedteffenek-meg , a' mellyek fákkal bővelkednek , és azokat egy könnyen el-nem lehet adni. Továbbá a' kerittéfekekre , fedzkek , se hafogatott fák ne-vétetteffenek , hanem tsak olly ágok , bogák és harasztok ,
a' mel-

a' mellyek tsak félig, és elegendőképpen fel-nem nyönek.

32. Nem kevés jövedelmére lészzen ez is az Erdei gazdafágnak, ha a' házak, Istállok, tsürök, pajták, és egyéb parafzti épületek nem fákból, mint a leg-több helyeken szokott lenni, hanem agyagból öfzve gyurt földből, vagy nyers és Egyiptomi teglából, vagy páfitos hantokból, és a' hol a' kö bövségben vagy on kövekből tsináltatnak, a' tetejét ki-vévén, és ha a' fővény helyében hafonló fal, vagy pedig elő - fővény tétettetik, melly könnyen meg-lehet, ha tuskés bokrok, vagy pedig vad-fziiva fák plántáltatnak, vagy pedig azoknak magvai el - ültettetnek, mellyek ha ki-nyönek a' fővény helyében, két rendben egymás mellé rakattathatnak, és öfzve fonyattathatnak, hogy annál fűrűebb légyen a' kerítés, és addig, a' meddig ezek ki-nyönek, és a' kerítésre alkal-

matosfak lesznek, árkok áfattassanak, hogy a' barmok bé ne-mehessenek.

33. Az által-is szaporittatik az erdőben való kár, hogy némelly helyeken aratásnak idején a' kevék nem szalma kötelekkel, hanem gus-vefzfzökkal köttetnek, azért ez a' vízfsza-élés-is tellyeféggel kemény büntetés alatt el-töröltesék.

34. A' fiatal és nevedékeny erdőben az által-is nagy kár tétetik, ha a' fáknak teteji nevezetessen pedig a' fenő fának hegye el-vágattatván, bor tzégérnek kitétetik; azért ez-is kemény büntetés alatt meg-tiltassék, és ezek helyett vagy fenő ágokból öfzve kötött jel, vagy pedig más zöld kofzorú tétettessék - ki tzégér helyett.

Valami pedig itt a tzégérek felől rendeltetett, ugyan azont kell meg-tartani az azon fákra nézve - is, mellyek Pünkösd-havának

vának első napján fzikott Pompaságra, azon kívül a' Templom és Proceffio-béli hafzontalan tzeremoniákra és ékeffégekre fordittatnak, és vágattatnak, melly dolog, fzikint olly kemény büntetés alatt tilalmaztatik.

35. A' fa-héjaknak fejtése, és a' mint fzikoták mondani, a' fának meg-kerittése vagy körül vágása, az erdöknek nagy veszedelmekre vagyon, és ezen rút dolog-miatt, azok könnyen el-pufztúlnak, és el-fzaradnak; annal inkább-is, mivel ez a' közönféges törvényekben ugy-is tilalmaztatik, vigyázni kell az illyen károokra, és a' kár-tévöket keményen meg-kell büntetni.

Minthogy pedig némelly Mester-emberék, az ö mesterfégeknek üzésében nem lehetnek-el a' fa héj nélkül; tehát ezeknek a' vágó erdöböl lehet eleget tenni, mind az által az erdö Urának különös engedelmével.

36. Az olly helyéken, a' hol a' száraz füveknek és a' le-hul ott fa-leveleknek fel-gyujtáfai, minden Esztendőben tavaszszal és őszszel, igen nagy vízfzaelésben vagynak; ugy hogy mivel ez a' tűz többnyire kézf akartva és nagy szélben támasztatik, a' füvekkel együtt az alacson fák-is meg-égvén, az erdőnek nagy kárára el-fzáradnak; Azért a' Pásztoroknak és a' bujtároknek, a' kik ezen tüzet néha azért, hogy a' jövő nyári legeltetésre annál jobban nyöjjon, gyakran pedig tsintalanfágból gerjesztik, tavaszkor és őszkor a' tűzkö, atzél, tapló, és pipa, meg-tiltassék minden helyeken, Erdőkerülők és vigyázók - is rendeltessenek, a' kik a' füstöt látván oda mennyenek, és a' tüzhöz közel-lévöket meg-fogván a' helyfég birájához vigyék, hogy ott, előbb a' dolgot jól meg-vifgálván meg-büntettesenek. A' tüzet pedig, mindjárt leg-el-söben-is, mig az tovább el-nem terjedt

dett el- oltsák; és ha az erdő nagy tűzben vagyon; a' fzfomzféd helyeken lévők is oda fieszenek, és a' tüzet óltani fegittsék, az után az ott kapott gyermekek veszfzövel, az öregek pedig bottal vagy korbátsal meg- verettefzenek.

Minden tavafzfzal pedig és özfzfzel, ez, az ilyen helyeken közönségeffen ujra meg- tiltaffék, hogy a' meg- tiltott dolognak, és az által- hágóknek rendeltett büntetésnek friss emlékezetét, kiki szüntelen efzében forgatván, az által hágástól magát annál inkább- is meg- örizheffe.

És valamint a' fzfáraz fűveknek és fa leveleknek; ugy fzfintén annál inkább- is az élő fáknak, vagy fzfárazoknak, és törsököknek 's imitt amott heverő fáknak meg- gyujtáfok- is hafonló büntetés alatt meg- tiltatik; hafonlóképpen a' gyántás vagy fzfurkos fenyő fák- is, mellyekkel némelley helyeken,

világ, gyertya és fáklya helyett szoktak élni; meg-tiltassanak; avagy a' hol az ilyen fákkal való élést, azoknak bővfége meg-engedi, különös engedelemmel kell azt meg-engedni.

37. A' kerti-járáfokra, melly masképp Spaliernak neveztetik, igen szüken kell a' fiatal bik-fákkal élni, és ha valamelyek ezen végre ki-áfattatnak, vigyázni kell, hogy valami módon a' hátra maradott álló fáknak gyökerei meg-ne fértessenek.

Azomban, mint hogy a' fzederj-fákkal-is ugyan azt végben lehet vinni, tehát a' mennyire lehet, inkább ezek ültetessenek a' kertekben lévő jarkáló, vagy fétáló helyekre; melly fa nemének, az országban, a' lakosoknak nagy hasznokra léendő szaporittására, minden Vármegyékben kertek tsináltassanak, a' mellyekben a' fzederj-fának magvai el-vetteffenek, és fiatalok nevelteffenek, és azok az ab-

han

ban a' Vármegyében lévő Nemes és nemtelen lakofoknak, a' kik magokat bé-jelentendik, ingyen el-ofztáffanak.

38. Az erdőkön által menendö utaknak széleffége elég, ha négy ölni lészzen, hogy az egymáft elöl-találó szekerek, egyik a' máfik elöl ki-térheffenek: a' melly hely pedig még ezen kívül pufztán hátra marad az útnak mind a' két részéről, az a' fáknak ültetésével, plantáláfával, és nevelésével tölteffék bé; söt inkább a' házak eleiben - is, a' mint ez alább bövebben meg-mondatik, a' helyhez és a' földhöz alkalmas fák plántáltáffanak; azon kell pedig igyekezni, hogy az erdőkön által-menö utak, egyeneffek legyenek, mert ez mind az utazóknak könnyebbségekre, mind pedig az erdök meg-tartáffára, föt szépfégekre - is, lészzen.

39. Gyakran meg-esik az, hogy a' legelő mezökön, tsemeték, apró veszfök,

szök, és bokrok magoktól nyönek, és az által a' föld az ö kövérségét meg-mutatja, hogyha a' marha legeltetéstől meg-öriznék, erdőnek és a' fa termésre alkalmas lenne: azért az ilyen hely a' barom legeltetéstől tiltassék-el, és ha lehet, a' helyett, más legelő hely irtatassék; mind az által vigyázni kell ebben a' ki-irtatásban, hogy a' lakofok az ujj és nevedékeny erdőnek ne igazitassanak.

40. Minthogy a' nemzetfégeknek szaporodások és a' fok barom tartások által, az erdőkben tsinált gunyók, és az utak-is, a' mellyek ezekhez vezetnek, és mások által-is, szem előtt nem lévén, az erdőknek nagy károokra vagynak; azért ez után senkinek szabad ne-légyen, a' földes Urnak engedelmé nélkül; vagy pedig ugyan, ha valamely erdő közepin lévő majoroknak meg szállásokra szabadfág adatik; házat vagy gunyót az erdőkben építeni.

41. Az oly helyeken, a' mellyek a' rendelt fa-vágásnak rende szerint vágattnak, ha valamelly nagy vén Cser vagy más féle erős fák találtnak, a' mellyek talán a' nagyobb vadaknak kedvekért hagyattak-el; hogy azok az ö árnyékokkal és ágainak ki-terjesztésekkel, az ujj-növö erdőnek akadályt ne tegyenek, a' mint már fellyebb meg-mondatott, kivágattannak, azon mód szerint, a' melly a' 20. Tzikkelyben le-iratott.

42. Az erdőknek és a' hegyeknek határi és jelei gyakorta meg-nézetteffenek és meg-ujjittannak, hogyha talán a' jel-fa a' széltől le-döntetett, vagy pedig más féle egyéb jel és határ el-rontatott; a' határokon való proceffusoknak és törvénykezéseknek, és az abból könnyen származandó Veszekedéseknek és gyilkosságoknak el-távoztatáfaért, ismét ujj-határ vagy más-jel tétetteffék; és az ilyen határ-járás, vagy azoknak meg-visgáláfa,

C 4

leg-

leg-alább minden 10. Esztendőben legyen.

Mint hogy továbbá tudva vagyon, hogy az olyan erdők, a' melly határ-per alatt vagynak, nagyon el-pufztattattnak és rongáltatnak; a' Vármegye Tifztjei módot tegyenek abban, hogy az olyan erdöket a' pernek végéig, egyik rész fe merézelje a' másiknak boszúfágára és kárára vágni, hanem mértékleteffen, és a' fzükfégre elegendő fát hordhassanak; az által hágók ellen, a' Ficusnak el-foglalása tétetik büntetésül.

43. A' méfz és téglá égetéshez, tsak az olyan fák véteffenek, a' mellyeket könnyen el-nem lehet adni, és más fzükfégre fordítani nem lehet; a' minémüek, az erdökben imitt amott távól fekvő és dült fák, 's törsökök, hogy így a' más hasznos, el-adásra és épületre alkalmas elő és termő fák, más fzükfégre megtartathassanak.

44. A'

44. A' fa vévöknek meg nem kell-engedni, hogy az erdöt az ö magok, és az ö fa-vágoiknak tettzfékek szerint vágják, mert félö, hogy azokat meg-rongálják; Hanem a' földes Urak, vagy pedig az azoktól rendeltetett vigyazó embereknék szemek előtt vágják azokat a' fákat, a' mellyekről meg-egyeztek, vagy pediglen vágott és ölfzámban rakatott fák adattassanak nékiek.

45. A' szokott fa-vágásnak rendelt ideje ugy meg-tartattassék, hogy az akkor kezdődjék-el, mikor a' fáknak levelei le-hullanak, és a' fák a' földből az ö tápláló nedveffégeket már nem szijják.

Azért a' tüz-fák, szent András havának közepitöl vagy elejétöl fogva, egész Böjt első havának végeig vágattassanak; mert ezen hónap után, el-kezdik már a' fák a' földből a' nedveffégeket magokban szinya. Az épületre való fa-vágásra pedig a' Böldog Afzfzony és Karátson havai leg-alkalmatossabbaknak látattnak len.

ni. És ezt az olyan épületre való-fákról kell érteni, a' mellyek nem a' nedves és vizes helyekre helyheztetnek, mert az olyanok, a' mellyek a' vizes és nedves földben áfottatnak, nyersen, és akkor, mikor még nedvefféggel tele-vagynak, vágattassanak, és a' földben le-áfottassanak; Mert illykor ezek más egyéb nedvefféget magokban bé-nem vévén, a' vizes helyen tovább tartanak, mint a' száraz-fák.

A' mi a' tüzre való fának vagáfát és ölekben való rakáfát illeti: Ezeknek ugyan Böjt elő havától fogva, egész Szent Iván Haváig tartó idő szokott rendeltetni, mindazonáltal a' szükfégnek, vagy a' könnyebb el-adásnak okáért, egész nyaron, a' fa-vágóktól darabolthatnak és ölekben rakattathatnak; De magok a' fák, a' mint már fellyebb meg-mondatott, még a' télen le-döntetteffenek, és a' fel-darabolásra el-készitteffenek; a' le-dült, vagy a' szelektől

lektől le-töretett fáknak pedig, kiváltképpen a' távol lévő erdőkön és hegyeken, semmi bizonyos idő nem rendeltetik, hanem minden időben vágattathatnak. Mert hogyha csak éppen a' rendelt fa vágásnak idején, azon a' helyen, a' melly rendszert a' vágásra következik, vágattatnának, fokak, az időnek hosszúsága miatt el-vesznének és el-rodhatnának, és a' fa-vágásra rendelt idő, elegendő nem volna, ha ezek-is a' többivel együtt vágattatnának.

Továbbá esméretes az az erdei regula; hogy a' Sendelyeknek, szőlő karoknak, Gerendáknak és más egyéb szükfégekre való fák, csak a' téli holnapokban, a mellyekben a' fáknak nintsen nedvességek, vágattassanak.

46. Jóllehet ez igen helyes és dítferetes légyen, hogy a' szegényeknek szabad légyen, az imitt amott fekvő apróbb fákat, a' mellyek fejsze vagy más Eszközök

zök nélkül tsak tsupa kézzel a' térden el-törettethetnek, vagy már el-törve hevernek, egy hétben két napokon, p. o. het-fön és tsötörtökön, vagy más egyéb az Erdöknek Uraitól az ö tetfzések fzerint rendelt napokon, vagy ha azokra innep efik, tehát a' következendökön, öfzve fzedegetni, és hátokon haza vinni; mind az által gyakran meg-efik, hogy a' fzegények az ilyen fzabadfággal vízfza élvén, a' nyers és nevédekeny fákat-is le-vágják és loppal el-vízik: Azért a' helyeknek Biráji, Vadászok és erdő-kerülők ezekre jó reá vigyázzanak, hogy fejszét vagy fűrész, és más egyéb éles vas-efzközöket, magokkal az erdőben ne-vigyenek, más külömben, mind ezen Efzközöktől, mind pedig a' fáktól meg-fosztatván, ezen fellyül még fogsággal-is meg-büntettef-senek.

47. Hogy pedig annál könnyebben el-hagyattáfék a' lakofokkal az elegyes fa-
fze-

fzedés, vagy fa-vágás, igen helyes lé-
fzen, hogy ha az olyan tartományokban,
a' hol azok, az Uráfágtól, a' helyfégnek
ki-ofztatott közönféges erdejében szaba-
don fát vághatnak és szerezhetnek; meg-
visgálván és meg értvén azoknak fzükfé-
geket, azon fzerint, az erdő nagyfágára néz-
ve, kinek kinek Efztendörül Efztendöre,
bizonyos fának fzáma és réfze ki-ofztatik
az Urafág által; és fenki a' lakofok közül,
az Urafágtól rendelt fának fszámánál, a'
bizonyos fa-vágásra rendelt időben, és az
után-is, az által hágóknak kemény és
példás büntetések alatt, többet vágni ne-
merézfeljen.

Az épületre való-fákat pedig, még a'
lakofoknak, vagy a' helyfégnek közönsé-
ges erdejekben fe légyen szabad le-vágni,
az Urafágnak engedelme nélkül, vagy pe-
dig valamelly irtáfokat tenni. Ha pedig a'
közönséges erdő, vagy pedig a' helyfégnek
ki-fzabott erdeje olly nagyok volnának,
hogy

hogy azokat a' fellyebb irt mód fzerint több Efztendökre el-leheffen ofztani, ezekkel is azon rendel, minden Efztendökben kell tselekedni, és egyebeket-is, a' mellyek ebben a' rendelésben, vagyon, meg-kell tartani.

48. A' motsáros vagy pedig a' vízben álló erdök, a' víznek el-vétele, és elfolytatása által, vagy ároknak arra való áfása által, a' mellyre a' víz önnön magától az ö folyását veszi, melly a' Libellatio, az az, olly bizonyos meg-mérés által, melly fzerint az meg-esmértetik, melly felé alacsonyabb a' földnek szine; és az földben egyenesen le-vert karók által, mellyeket Nivellirnek hívják, könnyen meg-tudhatni, a' mint lehet ki-száradtassanak; A' Gyékénytől és nádtól meg-tisztogattassanak, és ezeknek helyekben nyár-fák és Eger fák ültetteffenek, és így mind a' földes Uraknak, mind pedig a' közönséges jónak hasznára fordittassanak.

49. Mint-

49. Minthogy a' Dunának, Tifzának, Drauának, Vágnak és más egyéb folyó vizeknek szigetiben, többnyire puha fák, nyár, fűz, szil, és egyéb efféle fák teremnek, azok minden 20^{dik} vagy 24^{dik} Esztendőben a' tövökről le-vágattassanak, a' fűz-fáknak ágai pedig, minden harmadik Esztendőben le-vágdaltassanak, hogy azok ismét uj-növéseket és ágakat hajthassanak ki, az után a' homokos szigetekben, melyekben fűrű fűz-fa erdő szokott lenni, minden Esztendőben a' vefszök kévékben kotteffenek és el-adattassanak, avagy más szükfégekre, a' mellyeket a' szigetnek Ura hasznosabbaknak itél lenni, fordittassanak.

50. Minthogy pedig már tapasztaljuk, hogy Esztendőről Esztendőre az erdők fogynak, és a' fáknak szükfége öregbedik, a' mi kegyelmes kemény parantsolatunk ez, hogy minden háznak lakosa, mind addig, miglen a' ház, Udvar, kert, pajta és rétek körül, üres, és a' fa-ültetésre alkalmas hely

hely találkozik, minden Esztendőben fákat, és ugyan a' vizes helyekre, nyír, fűz és eger fákat, az agyagos és száraz földben pedig szil-fákat, az után a' fővényes és száraz helyeken, fenyő és szederj-fákat, leg-alább 20^{at} plántálni tartozzék. Mellyre nézve minden Vármegyékben, egy kert, a' fáknak mint egy oskolájokká és plántáló helyekké szerezteffék, a' honnan az után, az ültetésre alkalmas fák, azoknak a' kik kérnek adattassanak, addig pedig, miglen efféle fák az erdőkben találtnak, onnan-is szintén ugy, a' fellyebb említett tzelra ingyen engedteffenek.

Hogy pedig az olyan kertekben, a' mellyekben szederj-fa mag vettetik és szederj fák neveltetnek, minden szabadon bé ne-mehessen, azok körös körül tüske bokrokkal, vagy erdei szilva-fákkal, vagy pedig árkokkal keritteffenek-bé.

51. Valamint ezen jelen-lévő rendelkezés, és erdőknek regulázása, egyedül minde-

deneknek javokra tzelez, és a' közönféges jónak elől-mozdításáért irattatott; szintén ugy ez-is éppen a' mi kegyelmes szándékunk ellen vagyon; hogy az által a' közönféges kereskedési szabadság, és a' közönféges jónak hasznára lévő Fabrikák és Bányák, a' minéműek a' Királyi értz és kénkö bányák, Festék és vas-pléh, fo és faletrom, öveg és vitriolum bányák, vagy hamu égető kementzék (meg - tartván mind azonáltal a' mi ezek eránt való kegyelmes parantsolatunkat, és a' mi Királyi Locumtenentialis Tanátsunk által ki-botsáttatott és előbb meg-irt rendelésünket) és egyéb e' félek, az ö mesterfégekhez és mivekhez tartozó és szükséges fáknban valamelly fogyatkozást fzenvedjenek és lássanak; Söt inkább ezen erdő és favágásnak regulázásának tzeleja ez, hogy azok mindenkor jó állapotban meg-tartassanak, és mint egy szüntelen valókká legyenek, azért a' hol ilyen bányák,

D

műhe-

műhelyek és kementzék vagynak, azok tovább-is meg-tartaffanak; főt hogyha a' közönséges hafzon, és a' fáknak elegendősége, vagy talán bövsége meg-engedi és javafollya, hogy más helyett-is illyenek fel-állitaffanak; azt előbb a' Királyi Locumtenentialis Tanátsban meg-jelentvén, az után azok valamint a' közönséges, ugy az azzokkal biróknak magános hafznokra-is, és a' kereskedésnek folytatására, fel-épitteffenek.

52. A' fenyő és Jegenyefák, és ezeknek nemei, a' mellyek magas és távól való hegyeken vágattatnak, és az nyári esőből való viz-folyásokban, a' völgyben le-eregettetvén, a' közel-lévő nagy folyó vizekben usztattatnak; hogy azért azok, a' ki-bélők és a' fa-vágok által ezen rendelés szerint, és éppen a' tövinél, nem pedig ugy, a' mint gyakran szokott meg-esni, 4. 5. 6. láb magasságnyira-is vágattaffanak; arra az erdőknek Urai
szor-

szorgalmatosan vigyázzanak, és a' különben tévöket meg-büntessék.

58. Tudva vagyon továbbá, hogy az olyan erdök, a' mellyek nintsenek elofztva, és a' mellyeket több Földes Urak birnak, azért többnyire pufztúlnak-el, hogy senki annak meg-tartására nem igyekezik, hanem egyik a' másik elöl azokban, a' fa számának és fokaságának minden meg-gondolása nélkül, a' harmadiknak nagy kárával és boszúságával, télen, nyáron, söt egész Esztendön által a' fok fát vágja.

Hogy azért ez a' rosz-is törvényes orvoslággal meg-orvosoltassék, a' Vármege Tifztjei azon igyekezzenek, hogy az ilyen erdök és berkek, vagy egyenlöképpen, igazán, és törvényeffen az azokkal-birók között el-ofztattassanak, vagy pedig azok egy értelemmel, az erdővel való élésről, és annak meg-tartásáról ezen

regulák fzerint , egymás közt meg - egyezzenek.

54. Az után hogy a' makkoknak , és fa magoknak formája , és azoknak elvetésének modja és ideje , az ö különbféle nemei fzerint , tudva légyen , e' felöl , mindenikről következendö tanítás adatik.

1. A' Cser-fa vagy Tölgy-fa makk , másképpen mindeneknél esméretes , a' mellynek ültetése , leg-inkább árnyékos helyen , és á' hová a' nap hévsége nem olyan igen fzolgál , és ugyan Sz. György havában , egy máshoz egy ölnyire , és egy hétben , méllyen légyen. Továbbá , valamint a' Cser és tölgy-fa makkok , ugy a' Jegenye-fának és a' fejer fenyőnek magva - is , a' más-féle fenyőnek magva pedig melly gyantárosnak vagy fzurkosnak mondatik , Boldog Afzfzony havában érik meg.

2. A' nagyobb Bik-fának , mellyet vörösnek hívják , három fzegletü és gefztenye

tenye színü gyümöltse vagyon, mellyet öfzfzel kell el-vetni.

3. A' más féle kissebb Bik-fának kerekes, és olly formájú magva vagyon, mint egy nagy lentse fzem, és hofzfúkás levelü, 's az ágokról a' levelek közt le-függő hüvelyben nyöl.

4. A' nyár fának magva olyan mint az apró mák fzem, a' melly Pünkösd havában érik-meg, és a' melegben el-vész, azért ha tsak mindjárt az első napokban nem fzedetik, el-fogy.

5. Hárs-fának magva olyan forma mint a' golyobits.

6. A' nyirfának magva az ágokról függő köteletske formákban vagyon, és szent Iván havának vége felé érik-meg.

7. Mind a' két féle Bik-fának magva szent György havában, a' nyir-fának magva pedig mi-helyest meg-érik a' meg-fzántott száraz földben, a' nyár-fának magva ismét középferü nedves földben vettessék. Jóllehet pedig a' Nyár Nyir, és más e' féle fák, önnön magoktól-is ki-jönek a' földből; mind azonáltal nem nyönek oly szépen

és egyeneffen, hanem többnyire tekergetve és görbén; ellenben a' mellyek az el-vettetett magról jönnek-ki, egyeneffen és szép természetűen nőnek-fel.

8. A' jegenye, fenyő, és efféle nemű fákon, gömbölyűek nőnek, mellyeket mofárban megkell törni, és az abban lévő magot ki-venni, még pedig meleg szobában; jóllehet pedig ezeknek a' fának nemei, mag nélkül-is a' fenyves erdőkben el-szaporodnak, mindazáltal meg-esik, hogy leg-inkább a' száraz nyárban azok el-fogyanak, illyenkor, ha az a' hely füves a' füveket az ekével kell szaggattatni, és a' földet meg-szántván, azt ujjmaggal bé-kell vetni, azért-is ezen végre, az olyan maggal tellyes gömbölyűek, szorgalmatosán és bővfégben fedetteffének és meg-tartattatának.

55. Mint hogy pedig ezen helyes, és mind a' közönféges, mind pedig a' magános jónak és Erdők Urainak felette hasznos, fa-vagásnak rendinek, és regulájának, minden helyeken való behozásához kiváltképpen ez kívántatik, hogy annak meg-tartására és bé-töltésére különös vigyázással legyenek; ez a' gond, ez után a' Várme-
gye

gye Tisztjei közül egyre bizattassék, annak bizonyos fizetést rendelvén, az erdő kerülök és a' Vadászok erre kiváltképpen meg-tanittassanak, és a' hol kaphatni, jó-hitelü emberek rendeltessenek.

Valamint pediglen kegyelmessen előre el-latjuk, hogy ezen jelen lévő regulák, és a' fa-vágásnak 's az erdök meg-tartásának parantsolt rende által, az egész Országban lévő minden helyeknek némelly környül alló dolgait: vagy circumstantiáját fel-tévén az egész dolgot a' mellyhez fogtunk, elegendőképpen és egészfen el-nem végezhettyük; ugy kegyelmessen jelentjük, hogy ezen mi Királyi hafznos szándékunk oda tzéloz: hogy az olyan földes Uraságokat, a' kik ezekben az ö szükségeket jelentvén, hozzánk alázatosfan folyamodnak, kegyelmessen meg-segíteni akarjuk, és mind azok, a' kik ezen mi kegyelmes szándékunkat, és e' jelen lévő rendet és regulákat kiváltképpen való buzgósággal és szorgalmatossággal bé-tölteni, 's meg-tartani igyekeznek, és máfoknak jó példával elől-mennek, a' mi Tsászári és Királyi Grátiánkban 's kegyelmünkben lesznek, és egyszer s' mind jelentjük; hogy semmin ugy nem igyekezünk, 's semmit ugy nem kívánunk, mint, azt,

azt, hogy a' mi kedves és hiv Apostoli Országunknak közönséges javát és hasznát s' gyarapodását elöl mozdítsuk, és hogy ezen mi gondunkat, és szorgalmatoságunkat; ugy szemléljük, mint a' mi Felséges Kiralyi Tisztünknek kiváltképpen való és kedves részét.

Azért ezen regulákhoz kiki tudja magát alkalmaztatni, bé-töltvén az által a' mi kegyelmes Kiralyi, és egyedül az önnön magok hasznára, 's a' közönséges jónak elöl mozdittására tzelezó, és mindeneknek hasznos akaratunkat. Iratott, A' mi Auszriai Fő Hertzegi Városunkban Bétsben, Karátson havának huszonkettödik napján. Kristus születése után ezer hétszáz hatvan kilentzedik Esztendőben. A' mi Magyar, Cseh és egyéb Országinkon való Uralkodásunknak harmintzadik Esztendejében.

MARIA THERESIA m.k.

Groff Eszterházy Ferencz m.k.

Sculteti Ferdinand m.k.

